

ENNI MUSTONEN

PAPPILAN PIIKA

K Y T Ö S A V U N T A R I N O I T A I

Helsingissä
Kustannusosakeyhtiö

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

Text and data mining prohibited.

© Enni Mustonen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2026

Tekstin- ja tiedonloushintaa kielletty.

ISBN 978-951-1-51650-7

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2026

KESKEISET HENKILÖT

NEVANPERÄLLÄ

HANNA PRÄNNI, 16, Nevanperän ökytaloon sijoitettu huutolaistyttö, jonka edesmennyt körttipatriarkka Nevalan Kustaa oli löytänyt lumihangesta kuolleen äidin ja pikkuveljen viereltä nälkätalvena kymmenen vuotta sitten.

SUSANNA KIVIMÄKI, 71, monitaitoinen itsellisvaimo ja pitäjänkuulu pitokokki, joka asuu miesvainajansa Iisakin rakentamassa mökissä Kivimäen laella Nevanperän peltoaukean laidalla.

BRITA NEVALA, 44, Kustaa Nevalan kovaluontoinen miniä, vaasalaisen merikapteenin tytär, joka ei koskaan tottunut Nevanperän ankaraan körttikomentoon ja on nyt ottanut vallan talossa, kun vanhaisäntä on kuollut.

PAAVO NEVALA, 41, Kustaan hyväluontoinen mutta viinaan menevä poika ja Britan aviomies, joka on Nevanperän isäntä vain muodon vuoksi.

ANTTI NEVALA, 19, Britan ja Paavon ainoa poika, äiteensä silmäterä, joka on päässyt häjyylyn makuun selviytyttyään lopultakin rippikoulusta Hannan avulla.

SAARA STRÖM, 42, Nevanperän juonikas sisäpiika, jonka Brita-emäntä toi aikoinaan Vaasasta.

ESTERI MATINTYTÄR, 29, Nevanperän navettapiika, joka asuu väentuvan porstuakamarissa tyttärensä IITA ESTERIN-TYTTÄREN, 12, kanssa.

SALTU OJANSUU, 42, Nevanperän renki, taitava kydön-polttaja mutta myös viinamäen mies.

AATU OJANSUU, 22, Saltun vähän hidajärkinen veljen-poika, joka kelpaa sentään rengintöihin.

LIISU PEKANTYTÄR, 17, Pajamäen torpan vanhin tytär, joka on jo tehnyt Nevalaan naispäiviä äitinsä sijasta ja aikoo rippikouluun.

ERKKI SUSIMÄKI, 21, Susimäen uudistilan perillinen, kovettu ojuri, jolla on ollut ongelmia rippikouluun pääsyn kanssa.

JUSSI JOOSEPINPOIKA, 17, Ala-Äijön renki, jonka on aika pyrkiä kinkereillä rippikouluun.

PIKKUPAPPILASSA

AINO WEGELIUS, 26, hyväsydäminen pastorinrouva, joka on valmistunut kansakoulunopettajattareksi Jyväskylän seminaarista ja on kaksivuotiaan PIKKU-MATIAKSEN äiti.

JOHANNES WEGELIUS, 32, tarmokas nuori pastori, Kytöjoen kappeliseurakunnan uusi kappalainen, joka on muuttanut perheensä kanssa viime vappuna Kytöjoen törmälle Pikkupappilaan.

AMANDA FORSBERG, 52, leskipastuurska, Ainon äiti, joka on muuttanut tyttärensä luo viime kesänä.

GUSTAVA WEGELIUS, 68, leskiruostinna, Johanneksen säätytietoinen äiti.

MAIJA RANTA, 43, pikkupappilan emäntäpiika, joka on jäänyt perinnöksi uudelle kappalaiselle.

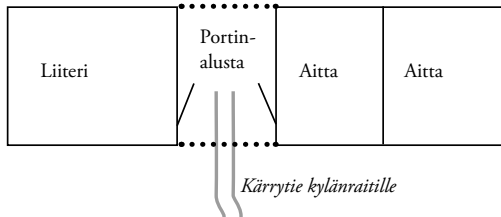
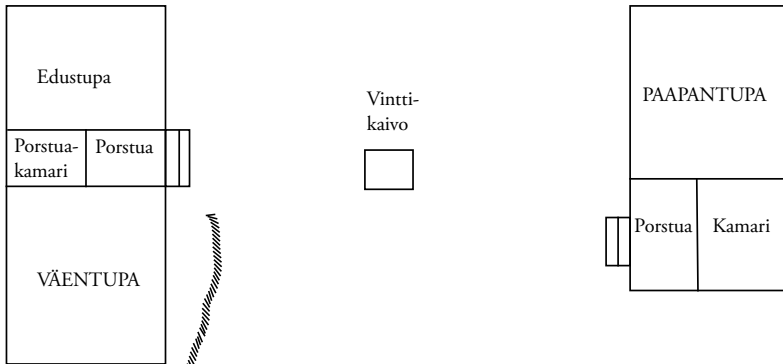
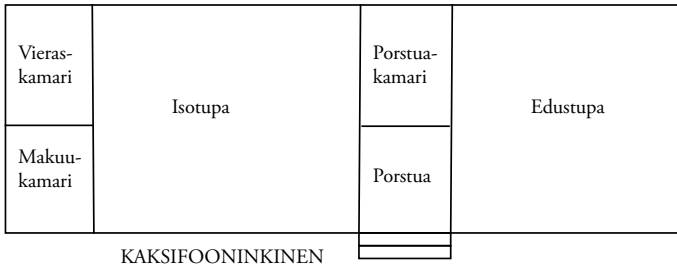
JAAKKO RANTA, 62, pikkupappilan isäntärenki, Maijan isoveli, joka on huolehtinut vaimonsa LIISAN kanssa pappilan viljelyksistä ja karjasta.

SANTERI MÄKI-HEIKKILÄ, 22, Liisan veljenpoika, joka on tullut kummisetänsä avuksi kotitaltaan emäpitäjän toiselta laidalta ja jäänyt auttamaan talven yli.

LUUKAS HAAPALA, 62, Kytöjoen kappeliseurakunnan kunnianarvoisa lukkari.

Lisäksi tässä tarinassa tavataan Nevanperän torppareita ja kylänväkeä, Kytöjoen rippikoululaisia ja muita seurakuntalaisia sekä Pohjanmaan jokivarsien ja lakeuksien heränneitä, suruttomia ja häyjä.

NEVANPERÄN NEVALAN PIHAPIIRI

Nevanperän Nevalan talon pihapiirin lounaisreunalla seisoo komea kaksifooninkinen päärakennus, jonka alakerrassa on isotupa, puhdetöihin ja joskus pitoihin käytetty edustupa sekä kolme kamaria. Yläkerrassa on suuri kesäkäytössä oleva ylistupa ja kamarit kummassakin päädyssä.

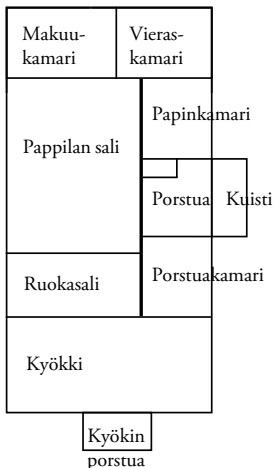
Nevalan väentupa ja sitä vastapäätä oleva Paapantupa ovat yksikerroksisia. Väentuvassa

on myös edustupa, jossa ovat talon kangaspuut ja muut kutomavälineet. Porstuakamariassa asuu karjapiika Esteri tyttärensä Iitan kanssa. Paapantuvalla tupaan mennään porstuasta ja kamariin tuvan puolelta porstuan oven vierestä. Keskellä pihaa on vinttikaivo, ja pihaan ajetaan liiteri- ja aittarakennusten välissä olevan katetun ja portilla suljettavan kujan eli portinalustan kautta.

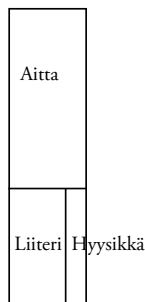
KYTÖJOEN PIKKUPAPPILA

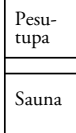
KYTÖJOEN

Tie kirkonmäelle ja Tiistenjoelle

Tie pappilan karjapihan ja Rannan tuvan pihapiirin ohi Nevanperälle

Pikkupappilan päärakennus sijaitsee peltoaukean ja joen välissä. Pihapiirin halki kulkee kärrytie, joka johtaa kirkonmäen ohi kohti lännessä sijaitsevaa seuraavaa kylää ja Lapuan kirkonkylää eli Isoakylää. Sama tie johtaa itään pappilan saunarannan ja tien toiselle puolelle jäävän navettapihan ohi pappilan isäntärengin pihapiiriin ja siltä edelleen Kytöjoen ja myöhemmin Nevanluoman rantaa mukaillen Nevanperälle saakka.

Kumpikin kuvitteellinen kartta perustuu Samuli Paulaharjun *Härmän aukeilta* -teoksen pihapiiri- ja rakennuspiirustuksiin. Karjapiha ja talli sijaitsivat yleensä erillään asuinpihoista. Karjapihalla rakennukset ryhmittäytyivät keskellä olevan suuren tunkion ympärille. Riihi ja sauna rakennettiin aina palovaaran takia sivummalle.

Lisää Kytöjoen ja Nevanperän kuviteltujen rakennusten ja maisemien esikuvia löytyy Facebookista Kytösavun tarinoiden omilta sivuilta.

I. LUKU

HELMIKUUSSA 1877

– Herääs ny, Hanna! Kohta pitää lähtiä kinkerisopan keitohon!

Tuskin ehdin havahtua Sussu-muorin käskevään ääneen, kun mökin ulko-ovi jo narahti auki ja paukahti saman tien kiinni. Hetken venyteltyäni käännyin kurkistamaan alas yläsängyn edusverhon raosta ja näin muorin sytyttäneen tulen takkaan. Kirjvalaikkuinen Fläkki-kissikin näkyi jo heränneen uuninpankolta ja kökötti nyt tassuaan nuollen takkakivellä.

Niin matala oli Sussu-muorin mökki, ettei yläsängyssä voinut nousta istumaan. Onneksi olin oppinut kierähtämään sängyn laidalle heti herättyäni. Kun sai kurotettua toisen jalan sängyntolppaan veistetyin pykälän päälle, pystyi tarttumaan molemmin käsin yläsängyn laitaan ja pudottautumaan siitä permannolle.

Pakko oli kaapata saman tien vaatteet tuolinkarmilta ja kiirehtiä takan ääreen pukemaan. Ihan ensimmäiseksi piti

kumminkin sitoa karvakengät jalkaan. Tottahan yläsängyssä paksun raanuedustan takana tarkeni nukkua pelkässä rohdingipaidassa, kunhan piti villasukat jalassa, mutta täällä alhaalla tuvan seinät ja permanto hohkasivat jääkylmää.

Ankaraa pakkasta oli näet pidellyt Kustaa-paapan hautajaisista saakka. Jos ei Sussu-muori olisi ottanut minua luokseen, olisin taatusti paleltunut kuoliaaksi Nevalan talon navetannurkassa. Sen turvallisempaa makuupaikkaa ei meikäläiselle enää löytynyt, kun Antti oli häjysakkeineen pesiytynyt äiteensä luvalla paapantupaan. Melkein yhtä hurjaa oli meno väentuvassakin. Sisällä isossatuvassa taas sai pelätä koko ajan emännän kiukunpuuskaa. Nyt kun Kustaa-paappa oli poissa, mikään ei näyttänyt hillitsevän hänen raivoaan. Vieläkin erottui olkavarresta se mustelma, jonka olin saanut ranstakan iskusta.

Sussu-muoria Priitta-emäntä sentään pelkäsi eikä kai siksi ollut vastustellut, kun muori oli kuukausi takaperin ilmoittanut antavansa minulle yösijan mökissään. Emäntä näet tiesi, että sana hänen edesottamuksistaan leviäisi pian koko pitäjään, olihan muori kuulu pitokokki. Jos näillä lakeuksilla piti järjestää vähänkään suuremmat häät taikka hautajaiset, haettiin Kivimäen Susanna-muori viimeistään viikkoa ennen hevoskyydillä juhlataloon komentamaan kyökkiväkeä.

– Ei sunkaan tuasta tröijystä tullu liika tiukka? Sussu-muori kysyi astuessaan halkosylyksen kanssa kynnyksen yli juuri kun olin sulkemassa tröijyn hakasia.

– Hyvä tämon, mullon vaan sormet niin kontas, vastasin ja sain kuin sainkin kohmeisilla sormillani viimeisen

hakasen osumaan lenkkiin. Takkatulen kajossa ei mustia hakasia tahtonut erottaa kotikutoisen villakankaan pinnasta. – Mitä jos emäntä kumminkin huamaa, notta tämän tehty Maria-mumman vanhasta kirkkohameesta ja tröijystä?

– Ei se Priitta mitään huamaa, Sussu-muori tuhahti ja ripusti nokisen kaffipannun takkakraakun koukkuun. Aamusumppi nyt kumminkin oli juotava ennen lähtöä. – Ja mitä sitten, vaikka huamaaski? Itte se mulle sanoo, notta saan hakia paapantuvasta kaikki vanhat verhat mattovärkiiksi enkä eres ottanu kaikkia, muori selitti nostaessaan tuohisen sokeriaskin ja pari palaa eilistä perunakropsua pöytään. Fläkkikin sai omaan vatiinsa viimeisen maitotilkan pikkuhinkin pohjalta.

Hyvä oli sulatella kylmiä sormia kuuman sumpin lämmittämää pläkkitoopia vasten. Kropsu oli tykkyä ja ruualista niin kuin kaikki Sussu-muorin leipomukset eikä sumppikaan polttanut suuta, kun sen siemaili sokerinmurena suussa.

– Ei tuu hetikään niin näläkä ku välillä syä, muori nauhahti noustessaan pöydästä ja kumartui sitten etsimään arkustaan meille kummallekin valkoisen pumpulikaatin röijyn ja hameen suojaksi.

Kun olin auttanut muorin ylle hänen lammasnahkaturkkinsa, kääriydyin itse resuiseen vasikannahkatröijyyneen, joka oli kai aikoinaan kuulunut Sussu-muorin miesvainaalalle. Reuhkana oli tietysti ihan liian suuri, mutta pysyi sentään päällä, kun vyötäisille kiersi mustan villavyön. Ilman turkkeja ja tiukkaan sidottuja villahuiveja ei näillä pakkasilla

olisi tarjennut kulkea edes puolen virstan matkaa Kivimäen ladolta Nevalan karjatarhaan.

Olin jo lähdössä ulos, kun Sussu-muori kysyi, oliko virsikirja varmasti mukana. Nolona myönsin, että olisin unoh-
tanut sen, vaikka muori oli vielä illalla muistuttanut virsikirjasta ja puhtaasta nästyykistä. Onneksi olin varta vasiten ottanut virsikirjan vakastani ja laittanut sen tyynyn alle Maria-mummalta saatuun nästyykiin käärittynä.

– Laita se tantun taskuhun, nottei se putua, muori neuvoi ja kasasi vielä ranstakalla tuhkaa hiiloksen päälle, jotta iltasella saataisiin helpommin tuli syttymään. Fläkki kiehnasi vielä hetken muorin helmoissa mutta loikkasi sitten muurineloukkoon ja kapusi sieltä vahtipaikalleen pankon päälle. Ei ollut hiirillä asiaa mellastamaan tuvassa.

Pakkaslumi narskui karvakenkien alla, kun laskeuduimme varovasti mäensyrjää alas. Heinäladon luota pääsi jo kulkemaan rinnatusten pitkin hevosten ja reenjalasten tamppaama talvitietä kohti kylänraittia. Kuu ei vielä ollut täysi mutta valaisi silti tienoon niin kirkkaasti, että Nevalan kaksifoonin-
kisen talon pääty erottui tänne asti lumisten kattojen keskeltä.

– On se Esteri vissihin saanu väentuvan piisihin tulet, Sussu-muori totesi kun tultiin lähemmäs ja nähtiin, miten valkoinen savuvana kohosi pystysuoraan väentuvan piipusta kohti tähtitaivasta. – Käsinkin sen panna lihat kiahumahan heti herättyänsä.

Kun ehdittiin riihen luokse, navetalta kantautui lehmien mölähely ja Esterin kimakka motkotus:

– Olekkos siinä... senki kurmu...

Vaikka Sussu-muori olikin vaatinut minut vapaaksi kinkeriviikon navettavuoroista, mieluummin olisin tänä aamuna ollut Esterin kanssa navetalla paskaa luomassa ja lehmiä ruokkimassa. En minä lukkarin luettamista pelännyt, enhän toki! Täyden ristin olin saanut sisäluvusta jo seitsemän vanhana ensimmäisillä kinkereillä täällä Nevanperällä. Kovasti sitä oli silloin ihmetelty niin että itse pastori Söökreeni oli haettu kamarista tuvan puolelle kuuntelemaan, kun luin kymmentä käskyä ja mitä se on.

Nevalan Kustaa-paappa ja Maria-mumma olivat kehuneet minua kovasti, mutta Priitta-emäntä, joka oli silloin vasta pelkkä miniä, on vihannut minua siitä pitäen. Hän kun ei ollut saanut rippikirjaan muuta kuin puoliviivan, ja Antti-parka, joka oli minua pari vuotta vanhempi ja äiteensä silmäterä, oli joutunut häpeämään pöydän alle, kun ei tuntenut kunnolla puukstaavejakaan. Kyllä sen jo selkäpiissä tunsii, ettei näistäkään kinkereistä muuta seuraisi kuin Priitta-emännän entistä suurempi kiukku. Oikein hirvitti, mitä tapahtuu keväämmällä, kun härkäviikoista päästään ja Sussu-muoria viedään taas viikkokausia pitkin pitäjää pitoja laittamaan.

– Ei oo isoos tuvas vielä eres valkiaa! Sussu-muori tuhahti, kun tultiin liiterin ja väentuvan välisestä solasta pihamaalle eikä kaksifooninkisen päärakennuksen ikkunoista näkynyt minkäänlaista valonpilkahdusta. Väentuvan ikkunoista kajasti sentään takkatulen loimu, mutta portaille sataneessa lumessa ei näkynyt muuta kuin Esterin yksinäiset pieksunjäljet, jotka veivät liiterinkulmalta kohti karjapihaa.

– Voi jutinan tähren! Makaako miähet vielä täällä ku lehmät nevas? muori ärähti, tempasi väentuvan ulko-oven auki ja huusi kaikuvalla äänellä heti porstuaan astuttuaan:

– Ylähä ja äkkiä, pöyrööt! Pappi on kohta pihas!

Kauhealla kolinalla ehtivät Ojansuun Salttu ja Aatu juuri ja juuri laskeutua makuusijoiltaan katonrajan komppelista ovensuuhun, kun me muorin kanssa ennätimme keskelle tupaa. Noloina renkimiehet kiskoivat saappaita kinttuihinsa, kun Sussu-muori komensi heidät heti ensi töikseen kaivolle täyttämään vesikorvoa. Vaikka Aatu, joka oli rengeistä nuorempi ja vähän yksinkertainen, yritti mutista jotakin syömisestä, hän sulki suunsa vikkellästi, kun muori kivahti:

– Olsit heränny ajoos! Saatta sitte einestä, ku kiiruhultaiset hommat on hoirettu!

Eipä uskaltanut Salttukaan, joka muuten oli kova suustaan, ruveta sanomaan muorille vastaan vaan sieppasi oven-suunaulasta karvareuhkansa ja luikahti porstuaan Aatu kinttereillään. Kohta näkyivät miehet jo raahaavan vesikorvoa vinttikaivolle.

– Äitee niitä koitti herättää monta kertaa, mutta ne vaan hornas ja hornas, kanteli pikku-Iita miesten mentyä.

Vasta nyt minäkin huomasin Nevalan aran pikkupiian kyyhöttävän takkatulen ääressä kuorimassa perunoita. Silloin kun minut tuotiin seitsemänvanhana taloon, asuin ensin Esterin ja Iitan kanssa väentuvan porstuakamarissa. Iita oli silloin alun toisella vuodella ja niin honttura, että sitä piti vahtia aamusta iltaan.

Kun Iita oli kasvanut kolmenvanhaksi ja saanut sen verran

älliä päähänsä, ettei enää eksynyt navetalla lehmien jalkoihin, pääsin paapantupaan Maria-mumman pikkupiiaksi. Voi sitä autuutta, kun sai maata yksikseen paapantuvan alasängyssä. Porstuakamarin sivustavedettävässä oli ollut ahdasta ja levotonta, sillä Iita potki ja Esteri puhui välillä unissaan.

– Pitääskö munkin ruveta kuarimahana nuata perunoota? ehdotin Sussu-muorille, kun näin, miten iso urakka Iita-rukalla oli vielä kesken.

– Sopiihan se, mutta kuari ny ensin tua ensin vaahto liha-paran päältä, muori sanoi kurkistettuaan suureen rautapataan, joka höyrysi takkatulella. – Mä meen komentamahan taloonväen ylähä. Muutoon meille nauraa kohta koko pitäjä!

Sussu-muorin mentyä Iita sai sanotuksi, että häntä pelottaa, jos taas kurmootetahan.

– Mikä hätä täs, valmihis maailmas ja kuka sua ny kurmoottaa? Äkkiä me nua loput perunat kuaritahan kahrestansa, lohdutin tyttöparkaa kaapiessani kauhalla lihapadan pinnalle kohonnutta vaahtoa.

– Niin mutta kun emäntäpiika käski illalla, notta mun pitää heti herättyäni tulla isohontupahan auttamahan, Iita tunnusti ääni väristen. – Mutten mä millään ehtiny, kun äitee herätti mut vasta kun se itte lähti navetalle ja heti piti ruveta kuarimahan näitä potaatteja.

– Älä ny rupia vänäjämähän! komensin Iitaa, kun tyttö näytti olevan puhkeamaisillaan itkuun. – Tottahan Saara ja emäntä saa kahrenki kaiken valmihiksi, kun eileen pantihin jo penkit paikallensa tupahan ja avattihin kammarin klaffipöytä.

Varmuuden vuoksi riisuin mustan hameeni ja tröijyn tuolinkarmille, jotten sotkisi niitä, ja kietaisin rohdinpaidan suojaksi pelkän kaatin ennen kuin hain toisen lavitsan ja rupesin perunakökkään Iitan kanssa. Hyvin tarkeni paitasillaankin takkatulen loimussa.

– Minkä takia nämä ny pitää kuaria vaikkei tehrä perunavoita? Iita huokasi, kun olimme kiertäneet kuorinauhaa puukonkärjellä hetken aikaa kumpikin. – Maistuuhan liha-perunat leikkuukökäski yhtä hyvältä, vaikka perunankuaret vähän hampais natajaakin.

– Soon kökkäsoppa aiva eri asia ku kinkerisoppa taikka pitosoppa ny yleensäkki, selitin Iitalle. – Tyväälle riittää, notta ruaka ei lopu kesken, mutta silloin pitää laittaa parasta, kun on vierahia tulos, pappi ja lukkari ny varsinkin ja koko kinkeripiiri.

– Niin justihin! vahvisti Sussu-muori kynnykseltä ja alkoi sitten voitonriemuisena selostaa, miten oli yllättänyt emäntäpiian paitasillaan tuvasta tulta tekemästä ja isäntävän kamaristaan kuorsaamasta silkkitäkkien alla. – Kovasti noli nolon oloosia, kun sanoon suarahan, nottei oo Nevalas ennen isäntäväki maannu kinkeriaamuna tähän aikaan eikä muutoonkaan. Se laiska emäntäpiika rupes tietysti marajamahan, notta sen pitää saara eres Iita passariksi, mutta mä sanoon sille Saaralle, että jonsei kaks raavasta akkaa saa tuukatuksi kaffipöytää kamarihin, niin sitte on paree, että pappi ja lukkariki syä väentuvas. Meillon täällä täysi tyä laittaa kinkeriväelle puurot ja sopat, leivät ja nisut pöytähän!

Aika haipakkaa väentuvassa olikin koko aamupäivän. Peräseinällä raksuttava yksiviisarinen kaappikello oli vasta löytynyt yhdeksän, kun ensimmäiset pitkämatkalaiset ilmestyivät lämmittelemään takan ääreen. Ukko ja akka olivat niitä Korvenkulman mäkitupalaisia, jotka asuivat Nevanperän takamailla tiettömän taipaleen takana ja ilmestyivät aniharvoin ihmisten ilmoille. Sussu-muori niitä puhutti puuronkeiton lomassa. Koska vanha pariskunta näytti olevan nälissä ja vähillä eväillä, hän kutsui heidätkin puurolle, kun Esteri, Iita ja renkipojat olivat syöneet einensä ja kiirehtineet taas askareilleen.

Tuntia myöhemmin oli piha jo puolillaan kinkeriväkeä. Vaikka suurin osa näkyi tulleen kävellen omalta kylältä, muutamasta Nevanluoman takaisesta talosta ja torpasta oli lähdetty liikkeelle oikein rekipelillä. Pitkälti yli puolensadan oli Sussu-muori arvellut taas ruokittavia olevan ja siltä se pihamaalla näyttikin. Melkein puolet kinkeriväestä oli tenavia, mutta kyllä niillekin ruoka maistuisi varsinkin näin pakkasella. Isommat kersat sentään osasivat hypellen ja juosten pitää itsensä lämpiminä, mutta oikein kävi sääliksi, kun yksikin villahuiviin kääritty pikkulikka yritti viluissaan kietoutua äiteensä helmoihin.

– Käy ny, Hanna, sanomas portahilta, notta menöövät suaraan kinkeritupahan, muutoon nua kaikki tukkii kohta tälle puolelle ja pyörii sitte meirän jaloos, Sussu-muori komensi tuskastuneena, kun taas jokin paleleva naisjoukko kopisteli porstuassa ja pyrki väentupaan lämmittelemään. Täyttä rupesi nimittäin olemaan väentuvan avaralla permannolla,

kun edustuvasta porstuan toiselta puolelta oli kannettu toinenkin pitkä pöytä ja kaikki penkit ja lavitsat kinkeriväkeä varten ja vielä tuotu porstuakamaristakin pikkupöytä, jotta väki saataisiin aterialle kerralla.

Vaikka aurinko oli jo kivunnut lumilakeuden laidalle ja paistoi matalalta silmiin niin kirkkaasti että häikäisi, pakkainen tuntui vain kiristyneen. Hyinen ilma sai hengen melkein salpautumaan, kun rupesin kuuluttamaan kovalla äänellä:

– Väki teköö hyvin ja menoo vaan suorahan kinkeritupahan! Ruaka tarjotahan väentuvassitte kun kaikki on luetettu!

Varmuuden vuoksi jäin vielä hetkeksi katsomaan kädet puuskassa, olivatko kaikki kuulleet komennuksen. Vähitellen väki alkoikin tungeksia kohti kaksifooninkisen leveitä kiviportaita, ja pian ensimmäiset isäntämiehet tömistelivät sisään sen kruusatusta ulko-ovesta. Juuri kun olin aikeissa palata takaisin väentuvan lämpöön, pappilan reki ajoi pihaportista sisään, kiersi vinttikaivon ja seisahtui isontuvan porraspäähän.

– Kas ku ei kukaan haltijäväestä oo pappia vastas! kuulin närkästyneen äänen kailottavan väentuvan kulmalle seisah-tuneesta naisjoukosta. – On se ny synti ja häpiä, jos pastorin pitää itte kiskoa Luukas-lukkari reestä!

Eihän siinä mikään auttanut. Kun ei kukaan isäntäväestä älynnyt tulla sisältä pastori Wegeliusta ja lukkaria vastaan, pakko oli kiirehtiä väentuvan portaat alas ja pujotella töllistelevien ihmisten välistä pappilan reeni viereen. Onneksi en enää ollut paitasillani vaan täysissä pukeissa, sillä perunaurakan jälkeen olin käynyt hakemassa lisää vierrelimppuja vilja-aitan laarista.

– Huamenta päivää ja tervetuloa! sanoin papille niiten, kun hän kapusi susiturkissaan reestä. – Pastori menee vaan ereltä sisälle!

– Jaha, sieltähän tulikin tuttuja, Hannako se nimi oli? pastori Wegelius kääntyi sanomaan. Hän oli jo kättä ojentamassa, mutta huomattuaan minun ryhtyneen saman tien auttamaan vanhaa Luukas-lukkaria reestä, pastorikin tarttui vanhuksen toiseen käsipuoleen.

– Prännin Hannahan se on, ähkäisi lukkari Haapalakin päästyään vihdoin meidän avullamme jaloilleen reen viereen. – Pastori ei taida tietääkään, että tämä on se flikka, joka veisaa kun Herran enkeli.

Korvia kuumotti, kun talutimme lukkaria porras kerrollaan kohti isontuvan ovea, sillä ukko rupesi oikein urakalla kehumaan minua pastorille. Senkin Luukas-lukkari ehti niitä rappuja kavutessamme selittää, että olin Pyyjärven lukkarivainaan tytär, joka oli nälkätalvena tullut kerjäläisjoukossa pohjoisesta äitinsä ja pikkuveljensä mukana.

– Nevalan Kustaa flikan löysi hangesta kuolleen äiteensä ja veljensä vierestä ja otti hyvää hyvyttänsä tänne huuto-laiseksi. Melkein kuin omaa lasta on Hannaa täällä pidetty, Luukas-lukkari vakuutti, kun oltiin vihdoin päästy ovelle asti. En ruvennut lukkarin puheita oikomaan. Tottahan se oli, että hyvin minua oli kohdeltu niin kauan kuin Nevalan vanha Kustaa-paappa oli ollut voimissaan.

Nyt oli Paavo-isäntäkin vihdoin ehtinyt kynnykselle kumartelemaan, joten minua ei enää tarvittu toiseksi taluttajaksi. Kun ehdin takaisin reen luo, kysyi se pappilan

koirannahkalakkinen renki, joka oli Kustaa-paapan hautajaisissa tullut puhuttelemaan minua, voisinko pidellä hevosta hetken.

– Mun pitää saara viätyä rekaali ja kirkonkirjat sisälle, hän selitti.

Santeriksi sitä miestä vissiin oli pappilan kyökissä kutsuttu, mutten kehdannut ruveta puheisiin, nyökkäsin vain, tartuin ojennettuihin suitsenperiin ja menin hevosen pääpuoleen pitelemään sitä aloillaan.

Yhdellä nykyyksellä renki nosti reestä kiiltävän mustan puulaatikon ja kantoi sen sisälle. Kun mies hetken päästä palasi hakemaan suurta nahkalaukkua, jossa kirkonkirjoja kuljetettiin kinkerimatkoilla, en voinut olla kysymättä, mikä se rekaali oikein on.

– Soon sellaanen ijankaikkisen vanha soittopeli, renki selitti virnistäen. – Jostakin huutokaupasta meirän pastori on sen hommannu näitä kinkerireissuja varten, kun lukkarilta tahtoo aina sortua ääni jo alkuvirres.

Kun Santeri vihdoin tuli ottamaan suitsenperät kädestäni, lähdin kiireesti väentupaan. Esteri oli jo kerran käväissyt portailla minua tähyämässä, mutta nähtyään minut isontuvan porraspäässä hän oli tyytynyt vain vinkkaamaan kädellään, että sopisi tulla jatkamaan töitä.

– No niinpä tiätysti! Sussu-muori puuskahti, kun selitin väentupaan päästyäni, miksi olin joutunut pitelemään pappilan hevosta. – Ei tuas Paavos oo eres sen vertaa isäntää, että älyyäs itte tulla pappia vastahan! Soon tietysti makoollu

vaan kammaris pöhnäänsä parantelemas. Esteri sanoo, notta paapantuvas on taas melskattu aamuhun asti. Viimeeset häjyt ajoo kuulemma portista raitille, kun Esteri lähti navetalle.

– Ei se isäntä vissihin koko yötä ollu niiren kloppien kans ryyppäämäs, Esteri rupesi perumaan puheitaan. – Emäntä sitä talutti sisälle ja tuntuu olevan kovasti kiukus, kun mä lähin iltaystä navettahan kattomahan, että rupiaasko se Fii-kuna lopultaki poikimahan. Soli koko eilispäivän vilkuullu kylkiänsä. Ei se silloin yöllä eres valuttanu, mutta niin vaan oli aamulla pikkuunen lehmävasikka olkikasas. Itte soli vissihin sinne hoipparoonnu.

– No mutta mitä me täs flätistähän, mee ny Hanna saman tien viemähän tämä leipäfati sisälle! Pitäähän pastorin ja Luukas-lukkarin saara kunnan einestä eikä mitään pipe-roosia, kun noon ajellu toista peninkulmaa pakkases, Sussu-muori komensi ja ojensi minulle posliinivadin, jossa oli voilla voideltuna kaksi suurta limpunsiivua. Leipien päälle oli laitettu paksu kerros mullivasikan lihaa, jota oli aamusta asti haudutettu rautapadassa lihaperunoita varten. Lihansui-kaleet olivat vieläkin niin kuumia, että vati höyrysi, kun kul-jetin sitä varovasti pihan poikki.

Kinkeriväki oli jo asettunut isontuvan penkeille odotta-maan pappia ja lukkaria ja puheli puoliääneen keskenään. Vieraskamarin ovi oli sen verran raollaan, että arvasin pas-torin ja Luukas-lukkarin istuvan siellä isäntäväen trahteerat-tavina. Emäntäpiikakin näkyi juuri ottavan kiiltäväkylkistä kahvipannua tuvan rautahellalta. Huomatessaan, että olin menossa kohti kamaria, hän kysyi kiukkuisesti:

– Mitäs se Hanna ny kamarihin tukkii?

– Sussu-muori käski vierä pastorille ja lukkarille kaffin kanssa lämpööstä voitaleipää, vastasin pysähtymättä ja työn-
sin jalalla kamarin oven auki.

Niiaten vein leipävädin suoraan pastorin ja Luukas-
lukkarin eteen, vaikka Priitta-emäntä mulkaisikin minua
tuimasti. Pastori sen sijaan kiitti kauniisti, ja lukkari rupesi
oitis kehumään Sussu-muoria ja sen tarjoamisia. Oikeassa-
han muori oli ollut. Ei kamarin kahvipöytään ollut katettu
muuta kuin hopeavadillinen paakelsseja ja sokerileipiä.
Emäntä oli näet kovasti perso makeille kahvileiville ja teetti
niitä alituiseen emäntäpiiallaan. Ei Saara osannut vielääkään
leipoa oikeaa rukiista leipää eikä tehdä muutakaan kunnan
ruokaa. Sisäpiikana se oli kuulemma ollut siinä vaasalaisessa
kauppiaantalossa, josta Priitta-emäntä oli Nevalaan naitu.
Kun isäntäkin yhtyi vanhan lukkarin kehuihin, kahvia kaa-
tava emäntäpiika ärtyi silminnähden ja läikäytti kuumaa
kahvia isännän kämmenselälle.

– Saakelin saakeli! isäntä kirosi, vaikka istui papin vie-
ressä. Pahoin se käsi taisi palaakin, sillä hän ravisti irvistellen
sitä ilmassa. Kun lukkari neuvoi, että palanut käsi pitää työn-
tää hankeen jäähtymään, isäntä kolisteli saman tien ulos.

– Saara menee käskemään Antinkin kaffille! Priitta-
emäntä komensi jäykästi ja koetti olla niin kuin mitään ei
olisi tapahtunut. – Ja Hanna kattoo, että siihen isännän
kätehen pannahan lampahantalia ja puhras tyyki!

Vähän ennen kahtatoista, kun Paavo-isännän käsikin oli väentuvassa voideltu ja sidottu puhtaalla hantuukilla, Sussu-muori komensi meidät ja renkimiehet kinkeritupaan. Se pappilan renki, joka oli vienyt hevosen talliin ja käsketty väentupaan kahville ja leivälle, sai jäädä kaikessa rauhassa lämmittelemään takan ääreen.

– Eikö muari tuukkaan itte kinkereille? Iita kysyi ihmeissään, vaikka äitinsä koetti sihauttaa tytön hiljaiseksi.

– Jonkun pitää jäärä vahtimahan ruokia, muori vastasi takanreunalle istahtaen. – Ja kyllä lukkari tiätää, notta mulla on ollu rippikirjas aina täys risti ja piste sen peräs.

– Muari on tainnu saara liikaa savua silmihin, Esteri kuis-kutteli, kun kuljettiin joukon viimeisinä pihan poikki. – Ei se silloin vanhan isännän hautajaasiskaan veisannu enää kirjasta, piteli vaan siionia samasta kohrasta auki ja lauloo silmät kiinni joka virren.

– Ei muari mikään sokia ole, vaikkei enää hämäris erotakaan pientä prännttiä, puolustin Sussu-muoria. – Hyvin se näköö vielä ommella päiväsyränä ikkunan ääres, jonsei sara.

– Jaa, muariko sulle nua uuret verhat ompelikin? Esteri uteli, kun tultiin porstuaan.

– Ei nämä mitään uutta tyykiä ole, vanhoosta vaan pienseni, vastasin nopeasti ja tempasin isontuvan oven auki. Pahas, että tulikin nämä uudet vaatteen puheeksi! Saan vielä Priitta-emännän kimppuuni. Ei Esteri oikeastaan pahaa tahtonut, oli vain sellainen vähän kateellinen kielikello, joka juurusi milloin kenellekin ja teki sillä lailla itseänsä tykö.

Jäimme Esterin kanssa suosiolla istumaan ovensuupenkille, sillä pastori Wegelius ja Luukas-lukkari olivat jo asettuneet tuvan pitkän pöydän ääreen. Pastorin edessä näkyi olevan avattuna nahkakansiin sidottu rippikirja, johon merkittiin kunkin kuulusteltavan taidot. Lukkarin eteen oli pöydän toiseen päähän avattu se musta laatikko, jonka pappilan renki oli kantanut reestä. Kun pastori ilmoitti, että ensin veisataan virsi numero yksi, väen joukossa kävi yllättynyt kohahdus.

– Ei noo turhaan pastoria reiruksi kehunu, Esteri kuis-kasi, kun avasimme virsikirjamme. Minuakin hymyilytti, kun näin, että pastori aikoi veisauttaa seurakunnalla juuri ennen kuulusteluja tämän pitkän virren, jossa käytiin läpi kaikki kymmenen käskyä. Kai nyt pössöömmätkin älyäisivät painaa veisatessaan edes käskyjen järjestyksen mieleensä.

Hyvään tarpeeseen se kummallinen soittopeli oli, vaikka sen säriseviin säveliin sekoittuikin outoa pihinää ja kolinaa, kun Luukas-lukkari paineli toisella kädellä koskettimia ja toisella kädellä kantta, joka nousi ja laski kuin pajan palkeet. Lukkarin laulunääni sortui nimittäin jo virren neljännessä säkeistössä, jossa puhuttiin lepopäivän pyhittämisestä ja orjain levosta. Jos emme parin vanhemman naisen kanssa olisi johtaneet veisuuta, nuotista olisi eksynyt koko kyläkunta.

Rukouksen jälkeen pastori Wegelius ilmoitti suorittavansa läsnä olevien nimenhuudon talo ja perhekunta kerrallaan.

– Niiden, jotka eivät tänään ole saapuneet kinkereille kuulusteltaviksi, on ilmoitauduttava erikseen tänä keväänä kirkonmenojen jälkeen kristinopin ja lukutaidon kuulus-

teluun, pastori ilmoitti tuimasti. Liian monelta kuulemma puuttui merkintöjä rippikirjasta useammaltakin vuodelta.

– Jaa, taitaa tämä silti olla tiukempi ku Söökreeni, Esteri supatti jälleen. Levottomina kuiskuttelivat monet muutkin keskenään, sillä läheskään kaikki huonekunnat eivät taatusti olleet täysilukuisina paikalla. Entinen kappalainen ei ollut pitänyt koskaan tällaista nimenhuutoa. Jos Söökreeni ylipäättään oli huomannut jonkun puuttuvan, toisten antama selitys oli riittänyt eikä sitä ollut merkitty mihinkään ylös.

– Aloitetaan sitten täältä Nevanperän Nevalasta, pastori ilmoitti ja kastoi kynänsä mustepulloon. – Onko talonisäntä Paavo Kustaanpoika Nevala... on, ja talonemäntä Brita Oskarintytär... on, ja onko talollisen poika Antti Paavonpoika Nevala?

Niin hiljaista tuli kinkerituvassa, ettei hetkeen kuulunut muuta kuin kaappikellon verkkainen raksutus. Tuntui kuin väki olisi pidättänyt hengitystään, sillä Anttia ei näkynyt missään.

– Mihnäs se teirän Antti luuraa? kääntyi lukkari vihdoin kysymään emännältä. – Eikös sitä lähretty hakemahan jo aikaa sitte?

– Antti on tuata... kipiänä, emäntä mutisi punehtuen. – Eikö se niin ollut, Saara, notta sillä on vattatauti?

– Juu, vattatautia se on, emäntäpiika kiirehti vakuuttamaan ja nousi patapenkiltä seisomaan. – Ei pysy eres vesi sisällä.

– Jaha, no merkitään sitten, että on sairaana, pastori sanoi ja jatkoi nimenhuutoa. Kun emäntäpiika ja Esteri ja Salttu ja Aatukin oli merkitty läsnä oleviksi, tuli minun vuoroni.